

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-7-13
Otsuse kuupäev	14. mai 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Lea Kivi, Jaak Luik ja Jüri Põld
Kohtuasi	Tallinna Halduskohtu taotlus tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks vanemahüvitise seaduse § 3 lõike 7 esimene lause osas, mis annab maksimaalses määras vanemahüvitist saava isiku puhul hüvitise määrast suurema sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimise korral tulemuse, et isiku summaarne sissetulek (korrigeeritud vanemahüvitis pluss lisatulu) väheneb võrreldes olukorraga, kus ta lisatulu poleks teeninud
Menetluse alus	Tallinna Halduskohtu 22. veebruari 2013. a otsus haldusasjas nr 3-11-1042
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks vanemahüvitise seaduse § 3 lõike 7 esimene lause osas, mille alusel vähendatakse isiku saadavat vanemahüvitist sedavõrd, et tema kogusissetulek kujuneb väiksemaks kui talle algselt määratud vanemahüvitis.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Olavi-Jüri Luigele määrati Sotsiaalkindlustusameti Põhja Pensioniameti (SKA) 23. augusti 2010. a otsusega nr 257973 vanemahüvitis 35 316 krooni (2257 eurot 10 senti) kuus alates 4. septembrist 2010 kuni 12. novembrini 2011. Tegemist oli toona vanemahüvitise maksimummääraga.
2. 2010. a oktoobris ja novembris sai O.-J. Luik sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu 4800 krooni.
3. SKA võttis 7. aprillil 2011 vastu otsuse nr 9.TL15.2-2/436, mille kohaselt tuleb O.-J. Luigele enammakstud vanemahüvitis 601 eurot 94 senti tagastada ja järgmiste kalendrikuude vanemahüvitisest kinni pidada. Otsuse peale esitatud vaide jättis SKA rahuldamata. O.-J. Luik pöördus kaebusega halduskohtusse.

TALLINNA HALDUSKOHTU OTSUS

4. Tallinna Halduskohus tuvastas 22. veebruari 2013. aasta otsusega, et SKA oli kehtivat õigust õigesti kohaldanud, kuid tagasinõudeni viinud vanemahüvitise seaduse (VHS) § 3 lõike 7 esimene lause on põhiseadusega (PS) vastuolus.

5. Kohus leidis, et kehtiva õiguse kohaldamine annab silmnähtavalt ebaõiglase ja ebaloogilise tulemuse. Lisatulu teenimise järel vähenes isiku kogusissetulek 34 155 kroonini, samas kui lisatulu teenimata jätmisel oleks üksnes vanemahüvitisest moodustunud sissetulek olnud suurem – 35 316 krooni. Sellega rikutakse PS § 12 lõikes 1 sätestatud nõuet kõiki võrdselt kohelda. Erinevalt koheldaks maksimaalses määras vanemahüvitist saanud isikuid, kes teenisid lisatulu 4350 krooni 1 senti kuni 5838 krooni, võrreldes teiste isikutega, kes teenisid lisatulu kas kuni 4350 krooni või 5838 krooni 1 senti kuni 21 750 krooni.

6. Võrdsuspõhiõigus on piiratud igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel, kuid praegusel juhul ei ole ebavõrdsaks kohtlemiseks legitiimset või isegi arusaadavat põhjust. Seaduse vastuvõtmisel ei nähtud kujunevat ebavõrdselt kohtlemist ette ega soovitud seda. Seetõttu ei saa õigustusena kaaluda ka riigi raha säästliku kasutamise argumenti.

7. Halduskohus tunnistas põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata VHS § 3 lõike 7 esimese lause osas, mis annab maksimaalses määras vanemahüvitist saava isiku puhul hüvitise määra suurema sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimise korral tulemuse, et isiku summaarne sissetulek (korrigeeritud vanemahüvitis pluss lisatulu) väheneb võrreldes olukorraga, kus ta lisatulu poleks teeninud. Kuna metoodika on põhiseaduse vastane ja kohtul ei ole pädevust kujundada seadusandja asemel metoodikat, siis ei ole kriteeriume, mille alusel hinnata asja lahendamisel, kas tagasinõue võib olla mingis ulatuses põhjendatud. Seetõttu tühistas kohus tagasinõude tervikuna.

8. Tallinna Halduskohtu otsus saabus Riigikohtusse 27. veebruaril 2013.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

Riigikogu

9. Riigikogu on seisukohal, et VHS § 3 lõike 7 on vastuolus põhiseadusega osas, milles see annab maksimaalses määras vanemahüvitist saava isiku puhul hüvitise määra suurema sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimise korral tulemuse, et isiku summaarne sissetulek väheneb võrreldes olukorraga, kus ta lisatulu poleks teeninud.

10. Kehtiva õiguse kohaldamine annab ebaloogilise ja ebavõrdse tulemuse. Selline olukord ei olnud seaduse eesmärk. Seadusandja eesmärk oli võimaldada lisatulu teenimisega suurendada kogusissetulekut.

11. Selline viga seaduses ei oleks põhiseadusega vastuolus, kui see ei tooks kaasa erinevate isikugruppide ebavõrdselt kohtlemist. Enamikul juhtudel ei too lisatulu teenimine kaasa kogusissetuleku vähenemist. Erinevalt koheldakse maksimaalses määras vanemahüvitist saanud isikuid, kes teenisid lisatulu vahemikus 4350 krooni 1 senti kuni 5835 krooni, võrreldes isikutega, kes teenisid lisatulu kas kuni 4350 krooni või 5838 krooni 1 senti kuni 21 750 krooni. Üle 21 750 krooni lisatulu teeninud isikud ei moodusta võrreldavat gruppi, kuna seaduse kohaselt neile vanemahüvitist ei maksta.

12. Sellisele ebavõrdsele kohtlemisele ei ole põhiseaduslikku õigustust. Seetõttu on norm põhiseadusega vastuolus.

O.-J. Luik

13. O.-J. Luik leiab, et VHS § 3 lõike 7 esimene lause on halduskohtu otsuses viidatud ulatuses põhiseadusega vastuolus.

14. PS § 12 lõike 1 keelab kahe isikute grupi ebavõrdse kohtlemise, kui selline kohtlemine on meelevaldne. Praegusel juhul koheldakse isikuid ebavõrdselt tulenevalt nende eelnevast sissetulekust, mis on vanemahüvitise arvutamise aluseks. Kui isik teenib seejuures kuus 450 krooni

rohkem, kui tohiks, on isiku sissetulek väiksem kui esialgne vanemahüvitis. Võrdsuse põhimõtet rikutakse olukorras, kus kaebaja lõppsissetulek on 450 krooni „liialtteenimise” tõttu u 6000 krooni väiksem kui võrreldaval isikul.

Sotsiaalkindlustusamet

15. SKA on seisukohal, et VHS § 3 lõike 7 esimese lause kujundamisel on seadusandja kasutanud oma avarat diskretsiooniõigust, nagu kogu vanemahüvitise seaduse puhul.

16. Vanemahüvitis on riigi tagatud lisatoetus väikelast kasvatavale vanemale, kes ei saa töötada lapse kasvatamise tõttu. See ei ole vajaduspõhine toetus.

17. Avarat otsustusõigust arvestades on seadusandja loonud erinevad alused, millest lähtub vanemahüvitise suurus. Samuti on lähtuvalt avarast otsustusõigusest loodud kolm erinevat reeglit sõltuvalt vanemahüvitise saaja lisatulu teenimisest. Kuni vanemahüvitise määra suuruse lisatulu teenimisel vanemahüvitist ei vähendata. Kui isiku saadav tulu on suurem kui viiekordne hüvitise määr, talle vanemahüvitist ei maksta. Vahepealse summa puhul vähendatakse vanemahüvitise suurust valemi alusel. Kõikide gruppide siseselt koheldakse isikuid ühetaoliselt.

Õiguskantsler

18. Õiguskantsleri hinnangul on VHS § 3 lõike 7 esimeses lauses sisalduv vanemahüvitise ümberarvutamise valem vastuolus PS § 12 lõikega 1.

19. Vaidlusalune säte kohtleb põhjendamatult ebavõrdselt sama suurt vanemahüvitist saavaid isikuid sõltuvalt juurdeteenitava lisatulu suurusest. Kuigi halduskohus jättis VHS § 3 lõike 7 esimese lause kohaldamata osas, mis puudutab maksimaalses määras hüvitise saajaid, on säte põhiseadusega vastuolus ka maksimumilähedaste vanemahüvitiste puhul.

20. Valemi rakendumine selliselt, et isiku kogusissetulek väheneb, on vastuolus vanemahüvitise seaduse eesmärkidega. Vanemahüvitise seaduse eelnõu seletuskirjas on märgitud, et vanemal ei tohiks puududa motiiv tööle asuda selle tõttu, et saadav tasu kujuneks väiksemaks kui hüvitis ja lastehoiu kulud kokku. Asjaolul, et ebavõrdselt koheldakse väheseid inimesi, ei ole sätte põhiseaduspärasuse hindamisel tähtsust.

21. Puudub legitiimne eesmärk, mis tingiks vajaduse kohelda ebavõrdselt sama suurt vanemahüvitist saavaid isikuid, kes teenivad lisatulu, mis jääb allapoole hüvitise määra (278 eurot 2 senti) või vahemikku 373 eurot 10 senti kuni 1390 eurot 10 senti, võrreldes vanematega, kes teenivad lisatulu vahemikus 278 eurot 2 senti kuni 373 eurot 10 senti.

Justiitsminister

22. Justiitsminister leiab, et VHS § 3 lõike 7 esimene lause on põhiseadusega vastuolus osas, mis annab maksimaalses määras vanemahüvitist saava isiku puhul hüvitise määrast suurema sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimise korral tulemuse, et isiku sissetulek väheneb võrreldes olukorraga, kus ta lisatulu ei oleks saanud.

23. VHS § 3 lõige 7 on asjassepuutuvaks sätteks. Riivatavaks põhiõiguseks on PS § 12 lõikes 1 sätestatud võrdsuspõhiõigus. VHS § 3 lõike 7 esimese lause rakendamisel tekib olukord, kus erinevalt koheldakse isikuid, kellele on määratud maksimaalne vanemahüvitis ning kes teenivad kuni hüvitise määra suurust või hüvitise määrast oluliselt suuremat (kuni viiekordse hüvitise määra suurust) lisatulu, võrreldes isikutega, kellele on määratud maksimaalne vanemahüvitis, kuid kes teenivad juurde natuke üle lubatud määra. Esimesesse gruppi kuuluvatel isikutel on võimalik teenida tulu juurde, teise gruppi kuuluvad isikud kaotavad oma kogusissetulekus. Teise gruppi kuuluvaid isikuid koheldakse erinevalt ja nende võrdsuspõhiõigus on riivatud.

24. Vaidlusalune säte on formaalselt põhiseaduspärane. Materiaalse põhiseaduspärasuse mõttes puudub riivel legitiimne eesmärk. Valemi kehtestamisel oli seadusandja eesmärk võimaldada teatud ulatuses lisatulu teenimist. Seadusandja eesmärgiks ei olnud isikuid ebavõrdselt kohelda. Ebavõrdses kohtlemises puudub mõistlik ja arusaadav põhjus.

Sotsiaalministeerium

25. Sotsiaalministeerium leiab, et kui pidada aktsepteeritavaks, et viiekordsest hüvitise määrast enam lisatulu teenivale vanemahüvitise saajale hüvitist ei maksta, siis ei peaks asuma seisukohale, et vanemahüvitist maksimummääras saava isiku põhiõigused on rikutud, kui tema kogusissetulek muutub pisut väiksemaks kui talle määratud vanemahüvitis.

26. VHS § 1 lõikest 1 tulenevalt on seaduse eesmärkideks lapse kasvatamise tõttu mittetöötavale vanemale sissetuleku tagamine ning töö- ja pereelu ühitamise toetamine. Tööturuga sideme säilitamisel on raha ainult üks võimalik ajend. Tööturuga sideme hoidmine ei ole vanemahüvitise süsteemi peamine eesmärk.

27. Tegemist ei ole kindlustusskeemiga, isik ei ole teinud hüvitise saamiseks sihtotstarbelisi sissemaksid. Isikutele makstakse erinevaid summasid, kuna eesmärgiks on tagada varasem sissetulek. Kõigi lisatulu saajate vanemahüvitisele rakendatakse ümberarvestamise valemit ühte moodi.

28. Olukord, kus maksimaalses määras vanemahüvitise saajal väheneb hüvitise määrast suurema tulu teenimisel kogusissetulek, on tingitud hüvitise ülempiiri kiirest kasvust ja hüvitise määra märksa aeglasemast kasvust võrreldes vanemahüvitise seaduse jõustumise ajaga. Enamikul juhtudel ei too lisatulu teenimine kaasa kogusissetuleku vähenemist.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

29. VHS § 3 lõike 7 esimene lause sätestab:

„Kui hüvitise saaja saab hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (sealhulgas teisest Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või Šveitsi Konföderatsioonist), välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu (edaspidi tulu), võrdub hüvitise suurus hüvitise ja hüvitise määra ületava tuluosa summa ning arvu 1,2 jagatisega, millest lahutatakse hüvitise määra ületav tuluosa.“

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

30. Selleks, et põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses saaks hinnata normi põhiseaduspärasust, peab see norm olema asjassepüütav.

31. Kaebaja sai 2010. aasta oktoobris ja novembris sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (lisatulu) 4800 krooni. Samaks ajavahemikuks oli talle määratud vanemahüvitis 35 316 krooni.

32. VHS § 3 lõike 7 esimese lause alusel võrdub hüvitise suurus hüvitise ja hüvitise määra ületava tuluosa summa ning arvu 1,2 jagatisega, millest lahutatakse hüvitise määra ületav tuluosa, kui hüvitise saaja saab hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (sealhulgas teisest Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või Šveitsi Konföderatsioonist), välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu. 2010. aasta riigieelarve seaduse § 3 lõike 5 järgi oli hüvitise määr 2010. aastal 4350 krooni.

33. Seega sai kaebaja oktoobris ja novembris 2010 sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu enam, kui oli toona vanemahüvitise määr. Samas oli saadud tulu väiksem kui viiekordne vanemahüvitise määr.

Sellest lähtuvalt arvestati kaebaja vanemahüvitise suurus nende kuude eest VHS § 3 lõike 7 esimese lause alusel. Järelikult on norm asjassepuutuv.

34. Nii halduskohus kui ka menetlusosalised on leidnud, et tegemist on PS § 12 riivega. PS § 12 lõige 1 sätestab võrdsuspõhiõiguse, mille kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

35. Kaebajale oli määratud vanemahüvitis 35 316 krooni. Lisaks sai ta tulu 4800 krooni. VHS § 3 lõike 7 esimeses lauses sätestatud valemi rakendamise järel oli isikul õigus saada vanemahüvitist 29 355 krooni.

$$[35\,316 + (4800 - 4350)] : 1,2 - (4800 - 4350) = 29\,355$$

36. Tema kogutulu oli seega 34 155 krooni ($29\,355 + 4800 = 34\,155$). See on väiksem rahasumma kui algselt määratud vanemahüvitis. See tähendab, et tema kogutulu oli lisatulu saamise järel väiksem kui siis, kui ta ei oleks lisatulu saanud ja oleks saanud üksnes vanemahüvitist.

37. Halduskohus tunnistas põhiseaduse vastaseks VHS § 3 lõike 7 esimese lause osas, mis puudutab ainult maksimaalses määras vanemahüvitist saavaid isikuid. Tegelikult tõi lisatulu saamine 2010. aastal kogusissetuleku vähenemise kaasa ka nendele vanemahüvitise saajatele, kes said vanemahüvitist näiteks 26 316 krooni (9000 krooni vähem kui maksimaalne vanemahüvitis) ja lisatulu 4351 krooni (1 krooni enam kui vanemahüvitise määr). Tänavu tabab kogusissetuleku vähenemine lisaks maksimaalses määras vanemahüvitise saajatele näiteks ka isikuid, kes saavad vanemahüvitist 1784 eurot (u 450 eurot vähem kui maksimaalne vanemahüvitis) ja lisatulu 291 eurot (1 euro enam kui vanemahüvitise määr). Halduskohus ei ole põhjendanud, miks ta käsitles halvemini koheldud võrreldava grupina maksimaalses määras vanemahüvitise saajaid, mitte aga näiteks 2010. aastal maksimaalses määras vanemahüvitise saajaid või 2257 euro 10 sendi (35 316 krooni) suuruse vanemahüvitise saajaid.

38. Kolleegiumi hinnangul ei ole põhjendatud määratleda võrreldavaid gruppe sedavõrd kitsalt. Selline määratlemine muudaks põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse ebaefektiivseks asjades, kus on vaidlustatud konkreetse rahasumma saamise õigus või tasumise kohustus – nii peaks kas või ühe sendi võrra erineva summa puhul eraldi kohtumenetluse algatama. Konkreetse normikontrolli abstraktsest normikontrollist eristamise üks eesmärkidest on välistada populaarkaebused, mitte aga see, et kaitsta üksnes ühe isiku põhiseadusest tulenevaid õigusi.

39. Lähtuvalt eeltoodust tuleb VHS § 3 lõike 7 esimese lause põhiseaduspärasuse üle otsustamiseks hinnata, kas vanemahüvitise saajaid, kelle kogusissetulek lisatulu saamise järel väheneb võrreldes talle määratud vanemahüvitisega, koheldakse põhjendamatult ebavõrdselt võrreldes vanemahüvitise saajatega, kelle kogusissetulek jääb lisatulu saamise järel samaks või suureneb võrreldes talle määratud vanemahüvitisega.

40. Säte on formaalselt põhiseaduspärane. Piirang on kehtestatud seadusega, ei ole teada, et seaduse vastuvõtmisel oleks rikutud menetlusnorme. Samuti on säte üheselt mõistetav.

41. Võrreldavate isikugruppide erinev kohtlemine ei ole põhiseaduse vastane, kui erineval kohtlemisel on legitiimne eesmärk ja erinev kohtlemine on legitiimse eesmärgi suhtes proportsionaalne. Võrdsuspõhiõigus on piiratud igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel (vt Riigikohtu üldkogu 7. juuni 2011. aasta otsus asjas nr 3-4-1-12-10, punkt 31).

42. Halduskohus ja ka osa menetlusosalisi leidis, et erineval kohtlemisel pole legitiimset eesmärki, kuna seadusandja ei arvestanud valemi rakendamise sellise tulemusega. Kolleegium ei nõustu selle seisukohaga. Isegi kui seadusandja ei plaaninud ega osanud riivet ette näha, ei tähenda see automaatselt, et riive oleks põhiseadusega vastuolus. On paratamatu, et seadusandja ei suuda õigusnormide kõiki mõjusid, sh kõiki võimalikke põhiõiguste riiveid ette näha. Kui sellisele

juhuslikule riivele on võimalik leida legitiimne eesmärk ja riive on selle saavutamiseks proportsionaalne, siis on see riive ka põhiseaduspärane.

43. Kui isikul on vanemahüvitise ümberarvestamise järel õigus saada väiksemat vanemahüvitist, tähendab see, et riik peab vähem raha maksma. Sellega hoitakse kokku riigi raha. Seda, et riigi raha kokkuhoid on põhiseadusega kooskõlas olev eesmärk, on Riigikohus tõdenud arvukates lahendites (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 27. detsembri 2011. aasta otsus asjas nr 3-4-1-23-11, punkt 59). Seega on kolleegiumi arvates praeguses asjas erineva kohtlemise legitiimseks eesmärgiks riigi raha kokkuhoid.

44. Riive on põhiseaduspärane siis, kui see on proportsionaalne legitiimse eesmärgi suhtes. Proportsionaalsuse puhul kontrollitakse riive sobivust, vajalikkust ja mõõdukust ehk proportsionaalsust kitsamas tähenduses. Kolleegiumi hinnangul on riive sobiv ja vajalik legitiimse eesmärgi saavutamiseks.

45. Mõõdukuse kaalumisel tuleb arvestada ühest küljest riive intensiivsust ja teisalt eesmärgi olulisust. Riivet tuleb pidada pigem intensiivseks. Reeglina on inimeste peamiseks sissetulekuks tasu töö eest. Isikut riivab nii materiaalselt kui ka moraalselt olukord, kus töötamise ehk tavapäraselt sissetuleku suurendamiseks tehtava tegevuse järel tema kogusissetulek väheneb.

46. Eesmärgi ehk raha kokkuhoiu olulisust saab hinnata selle järgi, kui suur on saavutatav kokkuhoid. Isikule, kellele oli määratud 2010. aasta maksimaalses määras vanemahüvitis ja kes sai lisatulu vanemahüvitise määrast ühe krooni enam, tulnuks algselt määratud vanemahüvitise suuruse kogusissetuleku tagamiseks maksta 1610 krooni (u 103 eurot) enam vanemahüvitist, kui maksti VHS § 3 lõike 7 esimeses lauses sätestatud valemi rakendamise järel. Isikule, kellele oli määratud 2010. aasta maksimaalsest määrast 9000 krooni võrra väiksem vanemahüvitis ja kes sai lisatulu vanemahüvitise määrast ühe krooni enam, pidanuks algselt määratud vanemahüvitise suuruse kogusissetuleku tagamiseks maksma 35 krooni (u 2 eurot) enam vanemahüvitist, kui maksti VHS § 3 lõike 7 esimeses lauses sätestatud valemi rakendamise järel. Esimese näite puhul on kokkuhoid määratud vanemahüvitisest 4,6%, teisel juhul 0,1%. Lähtudes 2013. aasta määradest, hoitakse maksimaalse vanemahüvitise ja vanemahüvitise määrast ühe euro võrra suurema lisatulu puhul kokku u 81 eurot, s.o 3,6%; maksimaalsest määrast 400 euro võrra väiksema vanemahüvitise ja vanemahüvitise määrast ühe euro võrra suurema lisatulu puhul u 15 eurot, s.o 0,8%. Seega ei olnud kokkuhoid suur ei summaarselt ega protsentuaalselt ei 2010. aastal ega ole seda ka nüüd.

47. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis 27. detsembril 2011 asjas nr 3-4-1-23-11 tehtud otsuse punktis 68, et vanemahüvitise puhul on tegemist võrdse kohtlemise küsimusega sotsiaalpoliitika valdkonnas, kus riik on endale ise ülesande võtnud, sest vanemahüvitise maksmine ei ole põhiseadusest tulenev riigi kohustus. Ühest küljest suunab see kohut tagasihoidlikkusele. Teisalt tähendab, et kaalumisel tuleb arvesse võtta seadusandja seatud poliitilisi eesmärke.

48. Vanemahüvitise poliitilise eesmärgi sätestab VHS § 1 lõige 1. Selleks on muu hulgas eesmärk toetada töö- ja pereelu ühitamist. Sotsiaalmaksuga maksustatakse eelkõige töist tulu. Selle eesmärgiga on vastuolus olukord, kus isiku püüd ühitada töö- ja pereelu peadib tema kogusissetuleku vähenemisega.

49. Arvestada tuleb erineva kohtlemise mõju ka laiemalt. Kui regulatsioon tagab isikule suurema sissetuleku juhul, kui ta ei tööta, võrreldes olukorraga, kus isik teeb tööd, soodustab see isikute mittetöötamist. Sellise olukorra soosimine ei ole jätkusuutlik ja seadusandja ei ole teadaolevalt seadnud ka seesugust sotsiaalpoliitilist eesmärki. See, et soodustatakse lapse kasvatamisele pühendumist, seondub põhiseaduse preambulis seatud eesmärgiga eesti rahvuse säilimise kohta. Samas on võimalik laste kasvatamisele pühendumist soodustada üksnes maksumaksjate,

sh töötavate isikute najal. Selle eesmärgi saavutamist takistab olukord, kus isiku kogusissetulek väheneb töötamise tõttu.

50. Osal juhtudest annab VHS § 3 lõike 7 esimeses lauses sätestatud valem sissetuleku väikese erinevuse korral isiku kogusissetulekus väga suure erinevuse. Vanemahüvitis on ette nähtud eelkõige selleks, et vanemal oleks võimalik tegeleda lapse kasvatamisega. Põhiseaduslikult ei ole nõutav, et riik peab maksma töötavale (sotsiaalmaksuga maksustatav tulu on üldiselt tõine tulu) vanemale sama suurt vanemahüvitist (lapsele pühendumist soodustavat toetust) kui vanemale, kes ei tööta ja on eelduslikult täielikult lapse kasvatamisele keskendunud. Järelikult võib toetust vähendada. Arvestades seda, et tegemist on sotsiaalpoliitika valdkonnaga, kus riik on endale ise ülesande võtnud, ei ole põhiseaduslikult nõutav, et lisatulu saavale ja eelduslikult vähem lapsekasvatamisele pühenduvale isikule peaks kokkuvõttes olema tagatud suurem sissetulek. Töö- ja pereelu ühitamise ainsaks põhjenduseks ei ole sissetuleku suurendamine, vaid ka näiteks vaheldus vanema jaoks. Kogusissetuleku vähenemine kahandab aga ilmselgelt töötamissoovi.

51. Seega koheldakse põhjendamatult halvemini isikuid, kes saavad vanemahüvitist ja samal kuul ka sotsiaalmaksuga maksustavat tulu, mis on suurem kui vanemahüvitise määr ja kuni viiekordne vanemahüvitise määr, ning

a) kelle vanemahüvitist vähendatakse selliselt, et nende kogusissetulek (korrigeeritud vanemahüvitis + lisatulu) on väiksem kui algselt määratud vanemahüvitis,

võrreldes nendega,

b) kelle kogusissetulek on sama või suurem kui algselt määratud vanemahüvitis.

52. Lähtuvalt eeltoodust on VHS § 3 lõike 7 esimene lause põhiseadusega vastuolus ja tuleb kehtetuks tunnistada osas, mille alusel vähendatakse isiku saadavat vanemahüvitist sedavõrd, et tema kogusissetulek kujuneb väiksemaks kui talle algselt määratud vanemahüvitis.

Märt Rask

Tõnu Anton

Lea Kivi

Jaak Luik

Jüri Põld

